

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1971

BRNO 1972

jsou, pokud jde o materiál i tvar, naprosto shodné. O rozměrech zatím totéž říci nemůžeme. Tvar je plochý, mělký, okraje jsou široké, lmcovité, nálevkovitě rozevřené, prohnuté. Přecházejí v prožlabené hrdlo, na které ostrým lomem nasedá miskovité tělo. Na středu den jsou umístěna „umba“. Šálky jsou opatřeny dvěma protilehlými pásovými vertikálními uchy, vytaženými z obvodu okraje a dosedajícími na hranu lomu hrdélka a těla. Materiál je hlinitý, dobře zpracovaný, stejnoměrně vypálený, s černým lomem střepu. Barva vnitřní strany je černá, vnější béžová.

Výjimku v této kolekci tvoří šálek na nožce, materiálově shodný se skupinou šálků. Nožka je válcovitá a má rovné dno. Na tuto část nasedá opět šálek, tvarem shodný se šálky výše popsanými, lišící se však počtem uch — místo dvou je opatřen na kvadrantech svého obvodu čtyřmi uchy.

Na základě předpokládané velikosti objektu a množství materiálu v něm původně uloženého můžeme říci, že jde o keramický sklad-depot, který náleží podle tvarů šálků velatické kultuře. Jednotný charakter nálezů nasvědčuje, že byly zhotoveny v krátkém časovém úseku, patrně jednorázově, asi jedinou dílnou. Záměrně uložený a již nevyzvednutý depot napovídá, že náleží závěrečné vývojové fázi celého sídliště nebo na závěr některé z případně existujících vývojových fází sídliště, po níž by pak musel následovat časový hiát. Depot tak může po konečném zpracování blíže datovat konečný zánik sídliště, eventuálně konec některé vývojové fáze sídliště, pokud by takové byly případným rozsáhlejším záchraným výzkumem zjištěny. Situace nálezů v rámci sídliště svědčí spíše o tom, že depot byl uložen výrobcem, nikoliv spotřebitelem. Nutno ještě dodat, že sídliště je dosud nejvýhodněji položenou moravskou velatickou lokalitou.

P o z n á m k a :

¹ Geografický popis lokality srv. v úvodní části příspěvku „Nález dvou mamutích klů u Moravského Písku“ v tomto svazku.

Keramisches Depot aus der Velaticer Siedlung bei Moravský Písek (Bez. Hodonín). Im August 1971 entdeckte man in einer Sandgrube bei Moravský Písek ein keramisches Depot mit zweihenkeligen Tassen sowie einer Fußschale. Das Depot, das im Siedlungsareal entdeckt wurde und der Velaticer Kultur angehört, war offenbar von seinem Hersteller hinterlegt worden.

MEČ LIPTOVSKÉHO TYPU Z KOBLOVA

(okr. Opava)

J I Ř Í P A V E L Č Í K, A U Č S A V B r n o

Na základě upozornění dr. R. Tichého z AÚ v Brně převzali pracovníci expozitury v Opavě od zaměstnanců n. p. Štěrkopísek v Koblově bronzový meč. Těžná jáma pískovny se nachází v inundanční nivě řeky Odry, na jejím dnešním levém břehu. Podle údajů nálezce J. Vlasáka z Hlučína byl meč vybagrován z hloubky 3—5 m v oddělení „Vrbina“, v místě starého zaneseného řečiště. Další předměty nebyly při nálezů zpozorovány. Meč liptovského typu je výborně zachován, až na nepatrný defekt na hlavici s knoflíkem, způsobený lžící bagru. Povrch předmětu pokrývá šedavá, tzv. vodní patina, pod níž na hlavici rukojeti a čepeli prosvítá rytá výzdoba. Vzhledem k tomu, že konzervace předmětu není ještě ukončena, nemohu podat přesný popis výzdoby, případně rozsah jejího poškození tekoucím pískem.

Schwert vom Liptauer Typus aus Koblov (Bez. Opava). Beim Sandbaggern im alten, verschlammten Flusslauf der Oder fanden Angestellte des N. B. Štěrkopísek in Koblov ein sehr gut erhaltenes Schwert von Liptauer Typus.

SÍDLIŠTĚ LUŽICKÉ KULTURY U BUCHLOVIC

(okr. Uherské Hradiště)

R O B E R T S N Ā Š I L, S l o v á c k é m u z e u m, U h e r s k é H r a d i š t ě

Jihovýchodně od Buchlovic, v klínu silnic směřujících k Buchlovicím a k Boršicím u Buchlovic, leží širší údolí, kterým protéká velkým obloukem bezejmenný potok. V roce 1969 bylo na částech svahů prováděno odvodnění. V té době byly v melioračních rýhách objeveny stopy několika archeologických lokalit-sídlišť.¹ V roce 1971 byly zjištěny za podobných okolností další sídlištní lokality — část sídliště lužické kultury a sídlištní objekty z pozdní doby římské.²

V říjnu 1971 byla buchlovickým JZD prováděna další část meliorací, a to v jihovýchodní části svahu přivráceného k severozápadu a ležící pod silnicí vedoucí k Boršicím. Na základě hlášení nálezů střepů byl v těchto místech — polní trať Honěcko — proveden ve dnech 24.—26. 10. průzkum. Meliorovaná plocha byla rozdělena hlavní svodnicí, vedoucí mělkým žlábkem ve směru spádnice, na dvě části. V jihozápadní nebyly zjištěny žádné doklady osídlení. Veškeré nálezy se soustřeďovaly severovýchodně od svodnice, na níž se zhruba ve směru vrstevnic (jz—sv) napojuje na ploše kolem 16.000 m² 35 melioračních rýh. Ty jsou široké 1 m, okraje jsou od sebe vzdáleny 6 m. Jejich hloubka při navázání na svodnici je 1,5 m, při výběhu 1 m.

Podloží tvoří na většině uvedené plochy žlutá spraš, překrytá 20 cm ornici. Směrem ke svodnici je spraš rozplavena a promíchána tmavou hlínou splachů. V hloubce kolem 1,5 m je žlutozelený jíl, kterým prosakuje spodní voda. Ze situace vyplývá, že v místě žlábků, kterým svodnice vede, bylo dříve prameniště ústící do potoka. Hladina prameniště byla původně alespoň 1 m pod dnešním povrchem. Žlab byl tedy v době existence sídliště hlubší než dnes. Jeho okolí bylo vodou značně zbahňováno. Směrem k potoku přibývá hlinitých splachů. Dosahují tu mocnosti více než 1 m. Samotný potok je regulovaný, dříve se však rozléval po obou stranách do šíře až 30 m, jak tomu nasvědčuje zachovaná terasa inundace i spodní okraje melioracemi zachycených sídlišť.

Lužické sídliště bylo rýhami zachyceno jen zčásti (obr. 1). Podle zjištěného a zakresleného půdorysu profilů objektů jevících se ve stěnách rýh je možné předpokládat, že pokračuje východním a severovýchodním směrem. Jednotlivé objekty jsou nahuštěny v horní, jihovýchodní části meliorované plochy, střední část se zatím jeví jako téměř sterilní, v severozápadní, dolní části, byly zjištěny objekty pouze sporadicky. (Je nutné brát zřetel na to, že mezi jednotlivými rýhami zůstávají šestimetrové pruhy netknuté zeminy). V jihozápadní části na sebe navazuje řada objektů, které mají v profilu stejný tvar, hloubku i zbarvení výplně. Nejedná se o jednotlivé sídlištní objekty, ale o hloubený příkop, jehož částečný průběh byl zachycen rýhami. Příkop zachycený v rýze č. 3—7 (na plánu obj. č. 5, 6, 8, 10, 13) je orientován východ—západ, tvar je mísovitý, šířka činí 255 cm a hloubka 65 cm. Od rýhy č. 7 se příkop stáčí tupým úhlem k severozápadu. Byl zachycen v rýze č. 8—13 (obj. č. 17, 19, 21, 23, 25, 26). Tvar profilu zůstává mísovitý, šířka se zvětšuje na 5 až 7 a snad i více metrů. Počínaje rýhou č. 14 je kulturní vrstva a tím i příkop rozplavený a zaplavený. Je možné předpokládat, že končil v rozbahněném úseku pravého břehu prameniště. Obdobná situace se opakuje i v severozápadní části meliorované plochy. Průběh příkopu, orientovaný v—z, byl zachycen v rýhách č. 28—32 (obj. č. 0,32—35). Profil příkopu je rovněž mísovitý, hloubka je větší, 100 cm i více, šířka je rovněž větší, 7—8 m. Od rýhy č. 32 se opět stáčí k severozápadu. Zde je příkop široký kolem 15 m. Tato část je však již rovněž značně rozplavena, tentokrát vodami potoka, takže můžeme předpokládat, že původní šířka byla značně menší. Podle směru ústí příkop do zbahněného terénu na levém břehu potoka.

Zařazení příkopu do kultury lužické plyne ze dvou faktů: 1. z jeho výplní byly získány střepy této kultury, které sem byly jednak patrně odhazovány (dno příkopu), jednak se sem dostaly z kulturní vrstvy lužického sídliště společně s hlinitými splachy po zániku sídliště (ostatní výplň příkopu). Sídliště je datováno keramickým materiálem získaným ve značném počtu zejména ze dvou objektů — č. 2 a č. 27 — pecí. Z profilů výplní ostatních objektů byl pokud možno získán rovněž střepový materiál. 2. Veškeré sídlištní objekty (mimo objekt č. 3) se vyskytují ve vnitřním areálu vymezeném průběhem obou částí příkopů a v naprosté většině jsou umístěny poblíž jejich průběhů. Tedy i tato horizontální stratigrafie je dostatečným důkazem o současnosti sídliště a příkopů.

Z funkčního hlediska bychom mohli mimo dvě uvedené pece určit z objektů č. 18 a 20 jako polozemnice, obj. č. 4 nejspíše jako zemnici, objekt č. 22 je kulová jamka, objekt č. 30 zásobní jáma. U ostatních objektů je určení méně jisté, i když bychom mohli ještě v několika dalších případech uvažovat o obytných stavbách. Je však nutno mít na zřeteli, že objekty byly zachyceny rýhami tak, že není možné určit jejich orientaci, tím tedy ani směr řezu ani původní délkové a šířkové míry. Tento zřetel naopak můžeme pominout u příkopů.

Závěr: V trati Honěcko stávala rozsáhlá opevněná lužická osada. Stavitelé využili k opevnění sídliště důmyslně i přírodních překážek, vodních toků s jejich močálovitými břehy. Zjištěný způsob opevnění: příkop-prameniště-potok-příkop. Samotné sídlištní objekty byly budovány z dosahu zaplavovaného území, na spraši, v naprosté převaze podél a poblíž příkopů. Vnitřní, patrně daleko méně intenzivněji zastavěná plocha, byla využívána nejspíše z bezpečnostních důvodů ke stavbě volně stojících pecí. Průzkumem zjištěná situace svědčí o promyšleném založení sídliště a o vysokém stupni organizace osadníků. Rozplavené části opevňovacího systému mohou odrážet klimatické změny v té době a mohou být dokladem jedné z příčin zániku zdejšího opevněného lužického sídliště.

P o z n á m k y :

¹ R. Snášil, Nová sídliště v katastru Buchlovic, AR 1973, v tisku.

² Srv. v tomto svazku: R. Snášil, Sídlištní objekty z pozdní doby římské u Buchlovic.

Siedlung der Lausitzer Kultur bei Buchlowice (Bez. Uherské Hradiště). Bei Meliorationsarbeiten auf dem Hange in der Flur Honěcko (Kataster Buchlowice) entdeckte man oberhalb der Innenbiegung des Baches den Teil einer befestigten Lausitzer Niederlassung. Das Befestigungssystem

der Gräben knüpfte an die verschlammten Ufer des Quellgebietes an, das in den Bach mündet, und an das sumpfige Terrain in der Umgebung des eigentlichen Baches. Die Siedlung war am Löss in sicherer Entfernung vom Überschwemmungsgebiete gegründet worden. Die Objekte hat man meistens in der Nähe der Gräben errichtet.

LUŽICKÉ SÍDLIŠTĚ V ŠUMPERKU

(okr. Šumperk)

VLADIMÍR GOŠ, Vlastivědný ústav, Šumperk

Na základě starých archívních zpráv pátral referent v Šumperku-Temenici po pozůstatcích osady z doby lužické. V roce 1968 našel nečetné střepy na polích u Výzkumného ústavu technických plodin a luskovin. V roce 1969, při stavbě panelového sídliště, byl proveden záchranný výzkum. Bylo prozkoumáno 17 různých užitných jam a část stavby s křivými stěnami. Pravděpodobně byl zachycen východní okraj osady, ležící na svahu sklánějícím se k malému bezejmennému potůčku.

V roce 1971 bylo v průkopu pro nové vodovodní potrubí, kladené na západní straně příjezdové komunikace k Výzkumnému ústavu, zachyceno 11 jam. Všechny byly menších rozměrů, stěny byly kolmé anebo zvonovité. Výplň tvořila černá hlína promíšená malými kousičky mazanice.

V objektech bylo nalezeno velmi málo keramiky, převládaly střepy z hrubých silnostěnných zásobnic, zřídka byly nalezeny úlomky z malých amfor, které můžeme předběžně zařadit do mlado-lužického a slezského stupně.

Lausitzer Siedlung in Šumperk. Aufgrund alter Archivberichte forschte der Referent in Šumperk-Temenice nach Überresten eines Dorfes aus der Lausitzer Zeit. Im Jahre 1968 fand er einige Scherben auf den Feldern beim Forschungsinstitut für technische Produkte und Hülsenfrüchte. Im Jahre 1969 führte man beim Bau einer Paneelensiedlung eine kleinere Rettungsaktion durch. Es wurden 17 verschiedene Gruben und der Teil eines Baues mit Pfostenwänden untersucht. Höchstwahrscheinlich war der östliche Rand des Dorfes erfasst worden, der auf einem Hang liegt, welcher sich zu einem kleinen namenlosen Bach neigt.

Im Jahre 1971 waren im Graben für eine neue Wasserleitung auf der Westseite der Zufahrtskommunikation zum Forschungsinstitut 11 Gruben erfasst worden. Alle hatten einen kleineren Durchmesser, die Wände waren senkrecht oder glockenförmig. Die Ausfüllung bildete schwarze Erde mit kleinen Stückchen von Lehmewurf vermischt.

In den Objekten fand man nur sehr wenig Keramik, es überwogen Scherben von groben dickwandigen Vorratsgefäßen, seltener fand man Bruchstücke kleiner Amphoren, welche wir vorläufig in die junglausitzer und schlesische Stufe reihen können.

NÁHODNĚ NÁLEZY Z OSTRAVSKA

RUDOLF TICHÝ, AÚ ČSAV Brno

(Tab. 5)

Z oblasti Ostravska získala pracovnice Krajského podniku pro film v Brně, Jitka Zabloudilová:

1. miniaturní nádobku s rozevřeným okrajem, z něhož je vytaženo úzké páskové ouško. Na lomu těla jsou umístěny tři drobné vypnuliny. Dno nádobky je rovné. Barva tmavohnědá. Výška 3,5 cm (tab. 5:3);
2. bronzovou sekerku s tulejí a ouškem středoevropského rázu.¹ Délka 10 cm (tab. 5:4).

Oba nálezy, k nimž chybějí jakékoliv bližší nálezové okolnosti, patří do okruhu kultury lužických popelnicových polí.

Poznámka:

¹ M. Novotná, Die Äxte und Beile in der Slowakei, Prähistorische Bronzefunde, Abt. IX, 3. Band, München 1970, 83 ad.; srov. např. tab. 36:641.

Einzelfunde aus dem Ostrava — Raum. Aus dem Ostrava — Raum stammen zwei Einzelfunde und zwar 1. ein Miniaturgefäß (Taf. 5:3) und 2. ein bronzener Tüllenbeil mitteleuropäischer Art¹ (Taf. 5:4), welche der Urnenfelderkultur angehören.

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1971

Vydává: Archeologický ústav ČSAV v Brně, sady Osvobození 17/19

Odpovědný redaktor: Akademik Josef Poulík

Redaktoři: Dr. A. Medunová, dr. J. Meduna, dr. J. Říhovský

Překlady: Dr. R. Tichý, E. Tichá

Kresby: Doc. dr. B. Klíma, M. Bálek, S. Janák, A. Životská

Na titulní obálce: Nádobka z eneolitického sídliště v Brně-Lískovci

Tiskem: Grafia, n. p., Brno, provozovna 04, Gottwaldova 21

Vydáno jako rukopis — 450 kusů — neprodejné